

ДЗВІНОЧКИ ПАМ'ЯТІ

4 червня 2026 р. у фойє Театру ім. Й. Заборського у Пряшеві відбулася меморіальна акція до Дня пам'яті українських дітей, вбитих Росією під назвою «705 обірваних мрій». Тут були розміщені мрії дітей, які вже не здійсняться, на яких учасники клали білі квіти та іграшки, а потім на спеціальному панелі в'язали білі стрічки.

Це 705 дітей, яких втратила Україна. 705 нездійснених мрій. 705 історій, які мали продовжуватися. Дітей, які мали дорослішати,

дружити, навчатися, закохуватися, будувати свою країну та творити її майбутнє. Кожна загибла дитина - це біль родини. Але водночас це і спільна втрата всієї української нації.

Акцію організували громадське об'єднання «Сплетіння» за підтримки організації «Українські студенти за свободу» та Єванге-

лічної церкви а.в. Єпископ Східного дистрикту цієї церкви Петер Мігоч (на фото) у своєму виступі закликав політиків світу, щоб вони у своїх рішеннях пам'ятали на наслідки, які вони можуть принести, зокрема, для дітей. В акції взяли участь також Генеральний консул України в Пряшеві Володимир Камарчук та голова ЦР СРУСР Павло Богдан.

В малій школі ростуть великі сні Орябинська школа відзначила свій 65-річний ювілей

Святкування 65-ї річниці Орябинської школи з дитячим садком стало головною подією п'ятниці, 12 червня 2026 року, об'єднавши на Старолубовлянщині велику шкільну родину. Після обіду директорка школи Жанета Штефанік тепло привітала запрошених гостей. Серед них були Надзвичайний і Повноважний посол України в Словаччій Мирослав Кастрян, Генеральний консул України Володимир Камарчук та голова Центральної ради Союзу русинів-українців СР Павло Богдан. Директорка розповіла про багату історію школи, навчання в якій розпочалося ще у листопаді 1960 року. Також гості мали можливість наочно ознайомитися з архівними документами та історичними матеріалами школи.

Присутні гості привітали школу з 65-річчям. Староста села Радослав Беньо високо оцінив навчально-виховну і позашкільну діяльність школи. Голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан вручив вітального листа, в якому оцінено вклад школи у виховання молоді в дусі патріотизму.

пам'яті минуле: спогади про стару школу, жартівливий танець із відрами про збір картоплі, підготовку будівельних матеріалів та традиційні шкільні ігри.

Особливо зворушливою стала сценка-реконструкція, що показала, як колись приймали іскренят до піонерських рядів. Старші школярі відтворили мо-

Другої світової війни. А молодші та старші учнівські співочі колективи подарували присутнім колоритний віночок місцевих народних та українських пісень.

Важливою частиною свята стали відеопроєкції. У цих відеороликах учителі Йосиф Ковальчик, Степан Полянський, Ігор Крета, Анна Лешига-Васичак та Анна Чабра-Онуфрак щиро зізналися в любові до рідної Орябинської школи.

На знак подяки за багаторічну працю вчителів школи відзначили пам'ятними листами. Після завершення насиченої двогодинної програми, яка пройшла на одному диханні, гостей запросили на святкову рецепцію.

Під час святкування дуже влучно висловилися колишня учениця школи, ушлюблена співачка і педагог PaedDr. Анна Дерев'яник, PhD: «Нам не потрібні великі будови чи великі фізкультурні зали, яких в Орябині досі немає. Нам важливо знати, які люди в цій школі навчалися. В малій школі ростуть великі сні».

Бажаємо Орябинській школі талановитих, спраглих до знань учнів та мудрих, натхненних учителів, які їх ведуть у світ знань.

Ігор КРЕТА,
колишній вихованець та вчитель
Орябинської школи.

Директорка школи Жанета Штефанік (на фото третя зліва) висловила вдячність гостям за участь у відзначенні 65-річчя школи. Візит офіційних представників України до школи в Орябині має важливе символічне значення, яке виходить далеко за межі звичайної регіональної поїздки.

Приємним сюрпризом для присутніх була пісня *Будь здорова, землице*, яку заспівал і колишні учениці школи, Марта Дзядик та Анна Диць, тепер її вчителі.

Згодом усі присутні перейшли до місцевого Будинку культури на святкову гала-програму, яку учні підготували разом зі своїми вчителями. Ювілейний концерт вразив своєю різноманітністю та щирістю.

Програму відкрив виступ мандолінного оркестру під керівництвом Мартина Караша (керівника ФК «Барвінок» з Каміонки), до якого долучився акордеоніст Ігор Крета. Глядачі у залі з великою увагою та теплотою приймали кожен наступний номер. На сцені вихованці дитячого садка гармонійно змінювали учнів старших класів. Творчі номери оживили в

менти знаменитої Спартакіади під легендарну пісню «Рурата» Міхала Давіда. Не забули учні й про славетного уродженця Орябини — Майкла Стренка, який став всесвітньо відомим героєм

52-й пісенний огляд «Маковицька струна»: співочі таланти краю під Дуклею змагалися

7 червня 2026 року в СНМ – Музеї української культури у Свиднику відбувся 52-й регіональний тур конкурсу виконавців народних пісень «Маковицька струна 2026» для округів Свидник та Стропків. Організували змагання Регіональна рада Союзу русинів-українців СР у Свиднику у співпраці з Піддуклянським освітнім осередком у Свиднику та СНМ – Музеєм української культури.

У конкурсі взяли участь 13 талановитих виконавців, які змагалися у чотирьох вікових категоріях. Учасники представили багатство народнопісенної традиції нашого регіону, продемонструвавши високий рівень вокальної підготовки та любов до народної пісні. Виступи оцінювало фахове журі у складі Марії Банчик, Івети Світок та Маріанни Шимко. При оцінюванні враховувалися добір пісень, вокальні дані, виконавська майстерність та загальний художній рівень виступів. Найуспішніші учасники здобули золоту відзнаку та водночас право представляти свій регіон у фіналі конкурсу. Серед нагороджених:

- Зузана Горнякова (Свидник) – соло спів, I категорія
- Міа Божикова (Потоки) – соло спів, I категорія
- Сімона Угрінова (Гіралтівці) – соло спів, I категорія
- Сабіна Гошкова (Свидник) – соло спів, III категорія

- Йозеф Копча (Свидник) – соло спів, III категорія
 - Франтішек Вашш (Стропків) – соло спів, IV категорія
- Музичний супровід забезпечували Йозеф Хованец, Ян Маєр та Анна Бліхова, Михал Данч, які своєю майстерністю сприяли успішним виступам конкурсантів. Високий рівень конкурсних виступів підтвердив, що народна пісня й надалі посідає важливе місце в культурному житті нашого краю та знаходить відгук серед наймолодшого покоління виконавців. Організатори висловлюють щирю подяку всім учасникам, педагогам, концертмейстерам і членам родин за підтримку молодих талантів. Переможців щиро вітаємо та бажаємо високих досягнень і успіхів у центральному турі конкурсу «Маковицька струна 2026».

Людмила РАЖИНА,
голова Регіональної ради Союзу русинів-українців СР у Свиднику.

ДОРОГА ДОВЖИНОЮ В 95 РОКІВ

Як я став учителем і захисником українського слова

Наближається мій 95-річний ювілей. Це час, коли мимоволі починаєш роздумувати про пройдений шлях. Яким же було моє молоде життя? Усяким... І чудовим, і лихим, але однозначно – достойним. Моє навчання розпочалося з руської (української) основної школи. Попри тогочасні реалії, учитель Микола Деркач учив мене саме по-українськи. Він був випускником Учительської академії в Чехії та уродженцем України. Рідною мовою я спілкувався і в горожанській школі у Снині, де вчителькою теж була українка.

Згодом я вступив до Російської гімназії в Гуменному. Там нас виховували переважно на російській літературі: ми змушені були читати «Тихий Дон», вивчати напам'ять поезії Пушкіна, Лермонтова та «Шість черниць» Маяковського. Проте за два роки я перевівся до новоствореної Української гімназії в Меджилабірцях. Цей заклад готував кадрів для українських шкіл. Саме там, під керівництвом директора Василя Латти, до мене знову повернулося глибоке почуття українства. Попри всі труднощі, я успішно здобув кваліфікацію вчителя української мови.

Отримавши призначення, я розпочав педагогічну роботу в сусідньому селі Гостовиці. Проте надовго там не затримався, адже швидко зрозумів: для професійного зростання потрібно більше знань. Тому я вступив на педагогічний факультет у Пряшеві, де вивчав українську та словацьку мови.

Невдовзі доля зробила крутий поворот. Професори порекомендували мене на навчання в Україну. Так, завершивши перший курс у Пряшеві, я знову став першокурсником – цього разу вже Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. На філологічному факультеті в Києві я наполегливо вивчав українську, російську, польську, німецьку, старослов'янську мови та латинь.

У Києві мене щиро зачарували київські каштани, мальовничі схили Дніпра, Хрещатик, Першотравневий парк та Володимирська Гір-

ка, поблизу якої – на вулиці Героїв революції – я тоді проживав. Проте дуже засмучувала повсюдна, агресивна русифікація.

Добре пам'ятаю один випадок. Одного разу я стояв у черзі в універмазі, і ми спілкувалися українською мовою. Раптом якась жінка здивовано запитала: «А ви не боїтесь говорити по-українськи?». На що я відповів: «А чому я маю боятися? Я ж українець зі Словаччини і російської взагалі не розумію!». Тоді я трохи збрехав, але цей момент чітко показав, що Емський указ (про який нещодавно писало «Нове життя») діяв на повну силу, знищуючи все рідне.

Через п'ять років насиченого навчання я повернувся на Батьківщину з дипломом професійного філолога.

Майже все своє подальше життя я присвятив пресі – пропрацював у газеті. Наша рідна газета багато чого мене навчила. Чимало професійного досвіду та мудрості я перейняв від свого колеги – Мирослава Ілюка. Особливою сторінкою мого життя стала дружба з Павлом Богданом, який тоді працював заступником директора Української студії Словацького радіо в Пряшеві. Саме там, на радіо, ми міцно потоваришували й заговорили тими самими «Щирими словами», пам'ять про які я назавжди збережу у своєму серці.

Україна стала для мене другою Батьківщиною. І сьогодні, доживши до поважного віку, я ніяк не можу збагнути, як російський

диктатор Путін зміг розв'язати цю нищівну війну проти миролюбного українського народу. Напевно, лише тому, що Україна обрала шлях незалежної європейської країни і відмовилася залишатися сателітом Москви.

Я безмежно гордий, що Україна чинить такий запеклий опір, не схилила голову і мужньо захищає свій суверенітет та незалежність. Водночас серце крається від невимовного жалю за всіма тими, хто гине на полі бою, зупиняючи агресора.

Мені неймовірно боляче за Україну, за її щирий народ, за сивий Дніпро, каштановий Київ, за Донецьк, Одесу... Навіть Закарпаттю вже дісталося від ударів Москви. Боляче за все, що оточує її – нашу рідну Неньку.

У ці тривожні дні мені мимоволі згадуються пророчі та щемливі слова поета Богдана Мазепи:

*Далеко ти, красуне синьозора,
Далеко ти, Богине Стенова!
Для мене ти, як далеч неозора,
Для мене ти, радуга жива!*

Либойкий уклін Володимирові Зеленському, який намагається зупинити Путіна. Але прийде час і цілий світ стане на опір агресії Російської Федерації (не країни!), але окремих осіб, як колись я став на опір фашизму. Україна знов розвітє тими найкращими весняними квітками. Повернуться у свої домівки втікачі перед зброєю Москви.

Слава Україні! Героям слава!

Юрій ДАЦКО. Пряшів.

Києво-Печерська лавра у вогні

У ніч на 15 червня 2026 року столиця України зазнала однієї з найжорстокіших комбінованих атак за останній час. Серед головних цілей ворога опинилися не лише об'єкти інфраструктури, а й безцінні пам'ятки світової культурної спадщини. Найбільшого удару було завдано по серцю українського православ'я – Києво-Печерській лаврі (XI ст.).

За офіційними даними Київської міської військової адміністрації (КМВА) та ДСНС, унаслідок атаки зафіксовано пряме влучання ворожого безпілотної типу «Шахед» в один із головних символів святині – Успенський собор.

Удар спричинив масштабне загоряння. Вогонь швидко охопив дах собору, а площа пожежі в піковий момент сягнула 800 квадратних метрів. Одночасно з цим під обстріл потрапив розташований поруч комплекс «Мистецький арсенал», де площа займання становила близько 1000 квадратних метрів. Рятувальники ДСНС працювали в екстремальних умовах під звуки лаврських дзвонів, які без упину лунали над містом під час ліквідації вогню.

Адміністрація Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» зреагувала миттєво. Спільно з представниками духовенства було розгорнуто термінову евакуацію сакральних творів мистецтва та релігійних цінностей безпосередньо з зони

ураження. Завдяки злагодженим діям вдалося вивезти у безпечне місце найважливіші історичні артефакти та ікони. За попередніми даними, серед ченців та персоналу заповідника загиблих немає. Проте загалом по місту ця нічна атака забрала життя 4 людей, ще 25 отримали поранення.

Удар по об'єкту, який перебуває під захистом ЮНЕСКО, викликав хвилю обурення. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) виступила з офіційною заявою, назвавши дії Російської Федерації актом відвертого варварства та цілеспрямованим знищенням української ідентичності.

Києво-Печерська лавра вже ставала жертвою руйнувань під час Другої світової війни, і теперішня трагедія є черговим нагадуванням, що ворог воює не лише з українською армією, а й з українською культурою та історією. Наразі тривають експертні оцінки руйнувань, а фахівці готують плани першочергової консервації постраждалих споруд.

-мі-

Серце Шаришу ожило: Як пройшли Дні міста Пряшів

Дні міста Пряшів (Dni mesta Prešov) та традиційний 25-й Троїцький ярмарок у 2026 році відбулися з 3 по 7 червня. Протягом п'яти днів історичний центр міста на Головній вулиці (Hlavná ulica) та вулиці Флоріановій (Floriánova ulica) перетворився на масштабний культурно-розважальний простір. Організатори події – місто Пряшів, Парк культури та відпочинку (PKO Prešov) та їхні партнери – об'єднали автентичні традиції із сучасним мистецтвом, гастрономією та насиченою концертною програмою. Уся святкова програма цього року розгорталася на двох майданчиках: головній сцені та малій сцені в ремісничій зоні.

Невіддільною частиною свята став Троїцький ярмарок, торгові ятки якого пропонували гостям величезний вибір. На вулицях Головної та Флоріановій було можливо закупити товари найрізноманітнішого характеру, а також унікальні сувеніри ручної роботи від майстрів з усієї Словаччини. Кожен присутній мав змогу знайти щось для себе та відпочити за своїм смаком, оглядаючи локації з традиційною керамікою, вишиванками, кованими виробами та гастрономічними делікатесами. Для найменших гостей працювали каруселі та дитячі театральні вистави від театру Portál.

Фольклорні колективи та народні ансамблі виступали здебільшого на малій сцені, даруючи глядачам камерну та теплу атмосферу, тоді як великі шоу проходили на головному майданчику.

Першою на малій сцені виступила співацька група «Товарнянка» з Товарного, задавши тон усьому святу. Водночас на головній сцені масштабно заявив про себе знаменитий фольклорний колектив FS Šarišan. Протягом наступних днів глядачі могли насолоджуватися виступами прямишівських ансамблів «Розмарія» (Rozmarija) та «Шаришанчик»

(Šarišanček), а також багатьох інших різножанрових колективів.

З великим успіхом у п'ятницю на головній сцені виступила народна капела «Рендошовці» (Rendošovci) з Кошиць. Вони зачарували публіку виконанням шариських, чеських, русинських і українських пісень.

У суботу на малій сцені естафету перейняла чоловіча співацька група «Келемеські фурмани» з Люботиць з віночком місцевих народних пісень.

Дуже цікаво презентував різні духові інструменти мультиінструменталіст Станіслав Галя, майстерність якого публіка щиро оцінила бурхливими оплесками. Справжньою окрасою свята став виступ фольклорного колективу «Карпатянин» на малій сцені – присутні глядачі нагородили його найтеплішими та найщирішими аплодисментами.

Недільну програму на головній сцені розпочав відомий фольклорний колектив «Врановчан» з Воронова-над-Топлею. Своім високим професіоналізмом та енергетикою вони буквально зачарували глядачів.

Окрім музичної програми, місто підготувало безліч паралельних програм. Великою несподіванкою для гостей став суботній огляд історичних автомашин прямо посе-

ред Головної вулиці. Шанувальники культури та історії також мали змогу відвідати: спеціальні події та виставки у Пряшівській галереї; традиційну дегустацію вин у локації «Viecha»; вернісаж історичної виставки «Літо 1831: У тіні зарази» у краєзнавчому музеї; короткі коментовані огляди в Пряшівській синагозі; культурну програму та коментований огляд мистецького простору Караффка (Caraffka); день відкритих дверей у кабінеті приматора міста.

Потрібно відверто сказати, що організатори цьогорічних Днів міста – місто Пряшів, РКО Пряшів та всі причетні служби й активісти – доклали колосальних зусиль до підготовки програми, щоб уся п'ятиденна програма вийшла якнайліпше. Гармонійне поєднання сучасної поп-культури (виступи Korbep Dallas, Vidiek, Gleb чи Ніни Когоут) з автентичним народним фольклором створило неповторну атмосферу єднання.

Дні міста Пряшів 2026 року залишили по собі теплі спогади, яскраві емоції та відчуття гордості. За це свято, за збереження традицій та за високий рівень проведення – велике спасибі і глибокий уклін усім організаторам! I.K.

«Маковицька струна» у Великому Липнику

Останній регіональний огляд народних пісень «Маковицька струна» для Старолюбівнянського округу відбувся 14 червня 2026 року в мальовничому замагурському селі Великий Липник. Цей край відомий багатьма своїми вихідцями – лікарями, інженерами, юристами та вчителями. Однією з них є вчителька Анна Гвоздяк (нині Ярабинська), яка довгі роки навчала в Орябинській школі.

Прекрасно прикрашений Будинок культури у Великому Липнику, над оздобленням якого працювали учасниці жіночої співацької групи під керівництвом Алени Ярембинської, гостинно вітав виконавців із Чирча, Старої Любовні, Великого Липника, Орябини, Литманової, Якован та Камійонки. Співачки змагалися у трьох категоріях: соло, дуети та тріо.

Творче свято відкрила Катерина Щигулинська з Любовнянського освітнього осередку. Вона привітала учасників огляду, а також почесних гостей, серед яких була голова Регіональної ради СРУСР у Старій Любовні Жанета Штефанік.

Із вітальним словом та щирими побажаннями колоритною місцевою говіркою до присутніх звернувся староста села Петро Лабант. Після цього ведуча Катерина Щигулинська

представила оціночну комісію у складі Івети Світок, Віктора Гащака та Марії Ванчик, і конкурс офіційно розпочався. Ведуча по черзі запрошувала виконавців на сцену. Загалом журі оцінювало 19 виступів, розподіляючи учасників за категоріями майстерності.

Переможці цього етапу будуть представляти регіон на центральному огляді в Бардієві та Пряшеві. Особливо приємно відзначити, що під час наради комісії свято пісні не припинялося: на сцені виступали співачки місцевого колективу, а глядачі в залі охоче підспівували їм. За підсумками конкурсу шість номерів вибороли місце у «золотому пасмі», а решта учасників увійшла до «срібного пасма».

Хочеться висловити щиро вдячність організаторам за чудово проведений огляд.

I. K.

СЛІДАМИ УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ

5–6 червня 2026 року учні Української недільної школи в Братиславі разом із вчителями здійснили незабутню пізнавальну подорож до Свидника та Кошиць – міст, які є важливими осередками української культури в Словаччині.

Вже сама дорога зі столиці на схід країни стала справжнім відкриттям. Перед очима відкривалися мальовничі гірські краєвиди, старовинні замки, затишні села та невеликі містечка. Особливу увагу привертала придорожні вказівники з назвами населених пунктів одразу кількома мовами: словацькою, угорською, українською та русинською, – яскраве свідчення культурного різноманіття, яке гармонійно співіснує на території невеликої європейської держави.

Першим пунктом нашої подорожі 5 червня стало місто Свидник. Саме тут учні відвідали СНМ - Музей української культури – унікальний осередок, що зберігає та популяризує духовну й матеріальну спадщину українців Словаччини. Діти з великим інтересом ознайомилися з природничою експозицією, а також із відділами історії, культури і письменства. Велике враження на відвідувачів музею справила колекція ікон в експозиції мистецтва, а також розділ етнографії, де представлено зразки традиційного побуту та ремесел. Не залишила байдужими юних глядачів і фольклорна частина, яка дозволила відчувати багатство народних традицій.

Надзвичайно захопливим стало відвідування скансену – музею просто неба. Екскурсію для учнів про-

вела в.о. директора музею Людмила Ражина, яка з великою любов'ю та професіоналізмом відкрила дітям світ традиційного українського села. Завдяки її розповідям учні змогли глибше зрозуміти побут наших предків: побачити традиційні хати, господарські споруди, дізнатися, як жили наші предки. Особливий інтерес викликала сільська школа: діти зазирали до класу та кімнати, де жив учитель, і спробували уявити освітній процес тих часів. Неймовірне враження справила

Особливе враження справило відвідування Собору Святої Єлизавети – найбільшого костелу Словаччини та одного з найсхідніших готичних соборів Європи. Ця велична святиня, яка входить до списку національних пам'яток культури ЮНЕСКО, вразила своєю монументальністю, витонченими архітектурними деталями та неймовірною красою.

Окрім цього, надзвичайною подією стало відвідування Кошицького державного театру, який вразив своєю вишуканою архітектурою та багатим інтер'єром. Святослав Довгович відчинив для дітей та вчителів двері до театрального закулісся. Учні мали унікальну можливість побувати за лаштунками, де саме тривала підготовка сцени до вечірньої вистави.

Дізнавшись, що театральна трупа невдовзі гастролюватиме в Братиславі, вчителі не втратили нагоди й одразу придбали квитки на балет «Nočná skúška – príprava na muzikál».

Завершенням подорожі став смачний обід та тепле спілкування з представниками української діаспори у Східній Словаччині.

Поїздка подарувала і дітям, і дорослим яскраві враження, нові знання та відчуття глибшого зв'язку з історією та культурою свого народу. Вона стала ще одним кроком до збереження національної пам'яті та виховання молодого покоління в дусі поваги до своїх коренів.

Учні та вчителі щиро вдячні Фонду підтримки культури національних меншин KULT MINOR, за сприяння якого стало можливо реалізувати цей важливий освітньо-культурний проєкт, а також Людмилі Ражині, Святославу Довговичу та Володимирі Кравцю за цікаві екскурсії, теплий прийом і допомогу в організації подорожі.

Тетяна Петюренко,
вчителька Української
недільної школи в Братиславі.

Штрихи до портрета Марусі Няхай

Вона належить до тих авторів, які вимірюють свій творчий доробок не кількістю виданих томів, а вагою кожного написаного слова. Маруся Няхай – поетеса, журналістка та культурна діячка – створила унікальний поетичний світ, де сучасний європейський модернізм гармонійно поєднується із українським корінням.

У літературному просторі українців Словаччини Маруся Няхай займає особливе місце. Закінчивши Пряшівський філософський факультет Університету П. Й. Шафарика, вона присвятила життя збереженню та розвитку рідної культури. Працювала в Пряшеві радіо-журналісткою, науковим співробітником краєзнавчого музею, а згодом – редакторкою літературно-мистецького і публіцистичного журналу «Дукля». Протягом багатьох років вона очолювала українознавчі відділи у наукових бібліотеках – Слов'янській бібліотеці в Празі та Державній науковій бібліотеці в Пряшеві.

Проте найбільше її ім'я закарбувалося в пам'яті шанувальників витонченого художнього слова завдяки поезії. Світ побачили чотири її збірки: «Білі руки беріз» (1974), «Чекаю тебе» (1981), «Мое ательє» (1986), «За старою брамою. Силуети» (2011). Вибрані поезії з різних збірок вийшли в перекладі Валерії Юричкової на словацьку мову у збірці «Siluety» (2014). У 2022 році Маруся Няхай видала поетичну збірку «Стежками, застеленими осінню».

Від затишку дитинства до міської самотності

Поетична еволюція Марусі Няхай – це шлях від найвищої захопленості світом до глибокої філософської зрілості. У її ранніх віршах пульсує живий зв'язок із Свидниччиною, образом бабусі та теплом рідної хати. Проте згодом авторка трансформується у виразну поетесу-урбаністку. У збірці «Мое ательє» Маруся Няхай чи не першою в нашій літературі порушила проблему «комплексу переселенця». Її лірична героїня опиняється в пастиці залізобетонного міста, де бруківка та замкнені кімнати тиснуть на людину хліборобської культури. Це поезія про пошук природності, про крихкий баланс між двома культурами та вічне людське відчуження серед міського натовпу.

Феномен творчої тиші

Стиль Марусі Няхай – це інтелектуальний мінімалізм. Вона практично відмовляється від гучного пафосу та традиційного римування, віддаючи перевагу філософському верлібру та лаконічним поетичним мініатюрам. Її

вірші схожі на графічні начерки (силуети), де емоційний ефект досягається однією парадоксальною, але влучною метафорою. Унікальним є й те, що між її третьою та четвертою книгами минуло чверть століття. Цей феномен творчої паузи свідчить про надзвичайну вимогливість поетеси до себе. Вона не пише заради публікацій – вона виліплює кожну строфу через роки внутрішнього проживання і тиші.

Її поезія доводить: українське слово здатне бути не лише ностальгічним спогадом про минуле, а й модерним, живим та конкурентоспроможним інструментом осмислення сучасності. У передмові до вибраних творів Марусі Няхай, що вийшли в угорсько-словацькому видавництві «TIMPANI», Олександра Вісія творчий доробок поетеси підсумовує словами, які розкривають сутність буття і місця поетеси на стику народів і культур: «Від представника культурної меншини часто очікують знаків на кшталт фольклорних образів, штампів місцевого колориту, демонстративної відданості корінню. Ці очікування самі по собі є формою обмеження, що зводять людину до функції, звужують діапазон її емоцій і рухів, перетворюють живу індивідуальність на плоский символ. Маруся Няхай існує в усій його складності, глибоко усвідомлює свою приналежність до нього. Не експлуатує українство як тему. Просто живе ним, утверджуючи як грань буття».

З нагоди життєвого ювілею бажаємо нашій ювілярці міцного здоров'я, дальших творчих пошуків і злетів.

На многа і благая літа!

Мирослав ІЛЮК.

Любовнянський музей відкриває незабутнє літо

Любовнянський музей у Старій Любовні цього року святкує подвійний ювілей: 70 років із дня свого заснування (1956–2026) та 20-річчя унікального замкового театру. Головною та довгоочікуваною новинкою сезону стало урочисте відкриття повністю реставрованих військових казарм XVIII століття, які відтепер доступні для відвідувачів.

Весняний старт та ювілейний травень

Музейний календар відкрив свої сторінки ще другого квітня, коли на базі фортеці пройшов XV традиційний шаховий турнір графа Яна Замойського для школярів. Наприкінці квітня естафету перехопив замковий скансен: 24 квітня там ожили стародавні пастуші традиції на колоритному святі «На Дзуря» (Юрія). Гості програми змогли на власні очі побачити обряд вигону овець, доторкнутися до пастушої магії, повчитися виготовленню сирних ниток та насолодитися виступами фольклорних колективів. Офіційний же старт літнього туристичного сезону відбувся 26 квітня під час урочистого «Відкриття замкових брам». Програма цього дня об'єднала духовність та відвагу: у замковій каплиці пройшла святкова служба, а на подвір'ї розгорнулися запеклі лицарські бої від гурту «Пани Спиша».

У травні музей офіційно відзначив свій 70-річний ювілей. 18 травня, у Міжнародний день музеїв, тут відкрили ексклюзивну виставку «(Не)виставлене... аж тепер». А найромантичніша подія весни – «Ніч музеїв» (23 травня) – запросила відвідувачів на квест «Втеча з замкової вежі». Це була інтерактивна вечірня подорож у часи знаменитого в'язня Моріца Беньовського, яка завершилася грандіозним вогняним шоу.

Червневий простір для дітей та перші анонси

Червень традиційно пройшов під знаком дитячого сміху. Окрім міжнародних змагань на силу та кмітливість «Extreme castle», перша половина місяця була присвячена масштабній освітній програмі для школярів «Вступіть з нами в казку».

Попереду на гостей чекає ще одна унікальна червнева подія: на 27 червня заплановано захопливу

розповідь про замкову історію «Kde asi rozprávka býva», яку наблизить відвідувачам відомий письменник Петер Карпинський.

Кульмінація сезону: головні події літа та осені

Попереду на жителів міста та туристів чекає справжній пік ювілейного року. Організатори підготували насичену програму, де кожна наступна програма вражає ще більшим масштабом:

Початок липня: Музичний старт канікул. 4 липня фортеця прийме камерний концерт зіркової Катаріни Кнехтової, а 5 липня пройдуть Кирило-мефодіївські святкування з літургією церковнослов'янською мовою.

Середина липня (13–19 липня): Театральна кульмінація. На відвідувачів чекає грандіозна прем'єра до 20-річчя замкового театру – пригодницький мюзикл із піснями «Король Мадагаскару» про мандри

Моріца Беньовського у постановці П. Карпинського.

Кінець липня (24–26 липня): Найбільший фестиваль сезону – триденні Замкові свята «Замок, одягнений у золото» з великим ремісничим ярмарком, лицарями, соколами та нічними вогняними шоу.

Серпень та осінь: Час високого мистецтва та традицій. Серпень подарує гостям вечір опери (8 серпня), День меду (9 серпня) та гала-показ історичної моди «В чіпках, перлах та золоті» (21 серпня). Завершиться ж сезон восени традиційними Губертівськими

мисливськими святкуваннями (27 вересня). Грудень поверне відвідувачів до витоків народних традицій. 12 грудня у скансені покажуть обряди «вільомських днів» (Як шя в селі цміло... - Jak ša v seli cmló...) з ворожінням на олові та випіканням різдвяних облаток. Різдвяну атмосферу доповнять концерт Івони Бріллової (27 грудня) та «Казкове Різдво на Любовнянському замку» (28–30 грудня).

Любовнянський замок запрошує кожного стати частиною своєї живої 70-річної історії!

-мі-

Андрій Смоляк (10.07.1953 – 12.06.2026)

12 червня 2026 року відійшов у вічність академічний художник, галерист та культурний діяч Андрій Смоляк.

Він був однією з найяскравіших постатей образотворчого мистецтва Словаччини, провів десятки виставок в різних країнах та став лауреатом престижної Світової премії Сальвадора Далі. У своїх роботах він часто відтворював красу рідного краю та затопленого села Старина, де минуло його дитинство.

Андрій Смоляк був засновником відомого Міжнародного художнього фестивалю у Снині, мережі галерей та унікального глобального проекту «Мальований екватор».

Вічна йому пам'ять!

-мі-

Село Генцківці має історичний зв'язок із русинами через волоську колонізацію, хоча сьогодні вони в селі вже не проживають. Прямували вони сюди гірським хребтом Карпат з Галичини і Закарпаття. Займалися переважно пастушеством.

Під час волоської колонізації в другій половині XV століття в регіон Гемера Генцківці належали до сіл, де оселялося руське (волоське) населення.

У той самий період русини проживали і в навколишніх селах, таких як Угорна (первісно Горна), Паша, Рейдова, Бетліар, Гемерська Полома та інде.

Після століть природної асиміляції руська (українська) ідентичність майже повністю зникла з життя села. За даними сучасних переписів населення, переважну більшість жителів становлять словаки (близько 86%), а другою за чисельністю групою є роми (близько 9%). Руська (русинська) чи українська національність в офіційній статистиці села сьогодні вже практично не згадується.

Назва села, ймовірно, еволюціонувала від німецького особового імені Ганс (домашньої клички Hens).

Хоча Генцківці як село згадується в документах пізніше, на їхній території вже в другій половині XIII століття стояв ранньоготичний храм Усіх Святих.

Цей храм спочатку належав не Генцківцям, а середньовічному шахтарському поселенню Германівці (в історичних грамотах 1427 року зафіксоване як *Hermanhaza*).

Це первісне поселення у XV столітті з невідомих причин зникло. Саме на його фундаментах та в околицях виникли теперішні Генцківці, з якими Германівці остаточно злилися.

Мадярський історик Балінт Іла, а згодом і енциклопедії (такі як «Краєзнавчий словник населених пунктів» або «Encyclopaedia Beliana») підтверджують, що перша пряма письмова

Сторінки минулого (157)

ГЕНЦКІВЦІ – HENCKOVCE (окр. Рожнява)

згадка про село під назвою *Henczko* датується 1470 роком.

Згідно з архівними дослідженнями істориків, село від моменту його виникнення і до середини XVI століття належало та перебувало під впливом могутнього магнатського роду Бебеківців. Після їхнього вимирання Генцківці перейшли у володіння замку Красна Гірка, яким володів рід Андраші (*Andrássy*).

Історичні записи свідчать, що, окрім пастушества, жителі займалися випалюванням вугілля (вуглярством), виготовленням дерев'яного гонту та візництвом. У XVIII та XIX століттях село долучилося до залізорудної промисловості, і люди працювали на місцевих металургійних заводах (гутах).

У 1828 році, згідно з історичними реєстрами, село мало 53 будинки та 409 жителів.

Дослідження показали, що костел у Генцківцях протягом століть був лише філіальним (дочірнім) храмом парафії в Гемерській Поломі. У XVI столітті Гемер охопила потужна хвиля Реформації, і костел на тривалий період став протестантським.

В інтер'єрі храму виявили середньовічні могили, що підтвердило: попри статус філіального костелу, в ньому здійснювалися поховання (ймовірно, видатних діячів або представників шляхти в період Реформації).

Рік 1470 та прихід волохів-русинів
Як зазначає історик Балінт Іла у своїй фундаментальній праці «*Götör tegye*» (1946), перша офіційна письмова згадка про село під назвою *Henczko* датується 1470 роком.

У другій половині XV століття село розвивалося на так званому волоському праві (*Ius Valachicum*) *beliana.sav.sk*. У цей період долина річки Слана перебувала під владою могутнього та впливового магнатського роду Бебеківців. Прагнучи заселити й отримати економічний зиск із важкодоступних, суворих високогірних масивів Гемера, Бебеківці запросили сюди пастуше населення. У тогочасних латинських документах цих людей часто описували подвійною формулою: «*Valach seu Rutheni*» (волохи, тобто русини). Історики одностайні: якщо правова система та пастуші технології мали південне, балкансько-румунське походження, то самим етнічним субстратом, який прийшов на Гемер, були саме русини зі східних Карпат.

У добу класичного феодалізму руські пастухи в Генцківцях користувалися статусом, який значно відрізняв їх від звичайних словацьких селян-землеробів. Волоське право гарантувало їм привілеї, які робили їх автономними суб'єктами: вони не були прикріплені до земельного наділу свого пана і могли кочувати за пасовищами для худоби; після заснування поселення русини звільнялися на багато років від будь-яких виплат, що дозволяло їм збудувати житло в диких гірських умовах; вони були повністю звільнені від виснажливої відробіткової панщини на полях магната. Замість цього вони платили виключно натуральний податок – віддавали землевласнику двадцятку частину своїх отар (овець, баранів), а також вовну, шкіру та готові молочні продукти (сир, оштелки).

Громада обирала свого голову – воєводу (вайду), шолтиса. Він мав повноваження судити членів спільноти за традиційним звичаєвим правом, і панство не втручалося у внутрішні суперечки пастухів.

Для захисту майна та великих стад від вовків, ведмедів та розбійників русинам офіційно дозволялося володіти та користуватися зброєю (саме звідси походить знаменита пастуша сокира – валашка). В обмін на це право вони зобов'язувалися нести мілітарну та вартову службу, охороняючи володіння Бебеківців, а пізніше – замок Красна Гірка, який перейшов до рук графів Андраші (*beliana.sav.sk*).

Сьогодні в Генцківцях немає православних або греко-католицьких вірян чи руськомовного (українського) населення. Чому цей самобутній етнос повністю зник із долини річки Слана? Історична наука доводить, що це був тривалий етнічний синтез, який завершився у XVII–XVIII століттях і складався з трьох фаз.

По-перше, відбувся економічний тиск та втрата привілеїв. У XVII столітті, на тлі антигабсбурзьких повстань та економічної кризи, нові господарі – Андраші – почали поступово ліквідувати волоське право. Пастухів почали примусово обкладати такими ж податками, як і звичайних кріпаків, та змушувати до панщини. Втрата особливого правового статусу знищила головний соціальний бар'єр між русинами та місцевими словаками.

По-друге, свою роль відіграв демографічний фактор. Русини на Гемері жили розрізненими, відносно невеликими групами в оточенні чисельно переважаючого словацького населення. Потреба в торгівлі, спільна праця на панських копальнях та залізорудних гутах, а найголовніше – масові змішані шлюби призвели до того, що протягом XVIII століття словацька мова природно та без примусу повністю витіснила руську бесіду з повсякденного вжитку.

По-третє, вирішальним став релігійний злам. Зазвичай руську ідентичність цементувала східна християнська традиція (православ'я, згодом унія). Проте у XVI–XVII століттях Гемер став епіцентром потужної лютеранської Реформації. Магнати Бебеківці прийняли протестантизм, а згідно з тогочасним принципом «*Cuius regio, eius religio*» (чия влада, того й віра), релігію змінили й усі піддані. Костел у Генцківцях став євангелічним, а літургії почали проводитися зрозумілою для словаків мовою або «біблійною чеською». Втрата зв'язку зі східним обрядом завдала остаточно удару по руській самобутності. Коли у 1773 році імператриця Марія Терезія запровадила велику урбаріальну реформу, жителі Генцківців фіксувалися виключно як словаки.

Попри повну мовну та релігійну асиміляцію, русини не зникли безслідно. Вони залишили по собі матеріальну та духовну спадщину. По-перше, це лінгвістичний пласт. Такі поняття, як *бача*, *салаш*, *колиба*, *жинтиця*, *бриназа* були принесені в тутешні гори саме руськими колоністами, хоча слова явно волоського походження. По-друге, це генетичний код: багато старих місцевих родин є прямими нащадками тих самих озброєних пастухів Бебеківців.

Сьогодні пам'ять про цю унікальну епоху, а також сам середньовічний костел у Генцківцях, активно рятує, реставрує та популяризує громадська організація «Готичний шлях» (*Združenie Gotická cesta*) *gotickacesta.sk*, повертаючи селу його заслужене місце на історичній мапі Словаччини.

-мі-

Україна допомагає національним меншинам

Україна продовжить допомогу розвитку освіти національних спільнот, їх мов та культур, зокрема й угорської. Про це під час зустрічі з журналістами заявив міністр освіти та науки України Оксен Лісовий.

«Ми забезпечимо сьогодні функціонування шкіл, Україна фінансує школи з угорською, румунською, польською, словацькою і болгарською мовою навчання, багатьма іншими, видає підручники і буде ці можливості зберігати і розширювати. Нам важливо одне – національні спільноти в Україні повинні почуватися максимально комфортно, за виключенням тої національної спільноти, яка використовує свою мову і культуру як передумови для агресії. Тому

нічого у нашій позиції нового немає, ми будемо сприяти розвитку і культури, і мови, і освіти для національної спільноти, в тому числі і для угорської спільноти», – сказав Лісовий.

Як повідомляв Укрінформ, прем'єр-міністр Угорщини Петер Мадяр повідомив, що його уряд досяг всеосяжної угоди з Україною щодо розширення мовних, освітніх, культурних та політичних прав угорської меншини в країні, яка налічує близько 100 тис. осіб.

Укрінформ.

Пряшівські пенсіонери: подорожі, культура та спорт

Із настанням літніх місяців активність членів V міської організації Об'єднання пенсіонерів Словаччини (JDS) у Пряшеві (Старе місто) лише набирає обертів.

На початку травня літні люди організували пікнік на природі – на Ранчо біля Боркута. Програму поєднали з пізнавальною лекцією про історію села Ганиска та пам'ятник Селянському повстанню на пагорбі Фурча. Цікавими фактами з присутніми поділився колишній староста села та член організації Ян Павук. Зустріч продовжилася посиденьками біля вогнища, смаженням ковбасок, гумором та народними піснями.

Культурну програму продовжили поїздкою до Списької Нової Весі на театральну виставу, яку організувала Марцела Дуджакова. Також чоловіча та жіноча команди організації взяли участь в окружному турнірі з боулінгу, проведення якого зорюкою забезпечують Міро Гриц та Ян Гусар.

Окремою яскравою подією став тижневий відпочинок 26 членів організації у відпочинковому комплексі «Браніца» біля селища Бела – Терхова. Там пенсіонери змогли оздоровитися у готельному велнес-центрі, а завдяки організованим екскурсіям – ближче пізнати історію та красу Малої Фатри та сусідньої Орави. Вони відвідали село Терхова, Музей кави, музеї народної архітектури під відкритим небом (скансени); Вратну до-

лину, лісову вузькоколійну залізницю.

Кожного вечора на відпочивальників чекала культурна програма безпосередньо в готелі. Крім того, члени організації відвідали Фестиваль драми та художнього слова імені Олександра Духновича. Його щорічно організовує Союз русинів-українців Словацької Республіки в Пряшеві, з яким організація тісно співпрацює.

Червень розпочався з екскурсії 30 учасників організації до мальовничого містечка Гуменне на сході Словаччини (на фото). Організатором поїздки став Мілан Манько. Мандрівники відвідали прекрасний ренесансний палац та скансен народної архітектури. Додому всі повернулися із неза-

бутніми враженнями та вирішили рекомендувати цей маршрут іншим осередкам Об'єднання пенсіонерів.

Попереду на організацію чекає ще багато інтересного. Уже цього місяця чергова група з 36 осіб вирушить на відпочинок до готелю «Браніца». Також запланована поїздка до Ясова із відвідуванням палацу, печери та лавандового поля біля Молдави-над-Бодвою. За організацію цих програм висловлюємо щирі подяку заступниці голови Марцелі Гернаговій.

Активний відпочинок продовжиться і в липні – 56 членів організації з нетерпінням чекають на тижневу рекреаційну поїздку у Гоковці, що поблизу курорту в Дундінцях. Петро Бегені.

НОВЕ ЖИТТЯ

KULT
MINOR

FOUNDED BY KULTURNY NARODNOSTNYCH MENSHIN

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 0017725. Ročník 76. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk, novezytta@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrťročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@sposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видает Союз русинів-українців СР. Рік видання 76. Головний редактор Мірослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видает Союз русинів-українців СР. Рік видання 76. Головний редактор Мірослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.